

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І.
МЕЧНИКОВА

Економіко-правовий факультет

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор ОНУ імені І. І. Мечникова

проф. Вячеслав ТРУБА

січмі 2024 р.

ПРОГРАМА КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ
зі спеціальності

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність: 051 Економіка

Освітня програма : Економіка та правове регулювання бізнесу

Одеса

2023-2024

Програма кваліфікаційного іспиту за спеціальністю для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання: галузь знань – 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальність 051 – Економіка, освітньо-професійна програма – Економіка та правове регулювання бізнесу.

Розробники:

Горняк Ольга Василівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та підприємництва;

Крючкова Наталія Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та підприємництва;

Ломачинська Ірина Анатоліївна – доктор економічних наук, доцент, завідувачка кафедри економіки та підприємництва;

Скороход Ірина Петрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та підприємництва;

Давидович Ілля Дмитрович – член робочої групи ОПП «Економіка та правове регулювання бізнесу», Forensic-консультант компанії Deloitte.

Затверджено на засіданні кафедри економіки та підприємництва

Протокол № 4 від «30» листопада 2023 року

Завідувач кафедри Ірина ЛОМАЧИНСЬКА

«Погоджено»

Навчально-методична комісія економіко-правового факультету

Протокол № 4 від «28» 11 2023 року

Голова НМК ЕПФ Ірина ГОЛОДЕНКО

«Погоджено»

Гарант освітньо-професійної програми

 Ірина ЛОМАЧИНСЬКА

Затверджено Вченою радою економіко-правового факультету

Протокол № 5 від «21» грудня 2023 року

Голова ВР ЕПФ Людмила ТОКАРЧУК

РОЗДІЛ І ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Атестація здобувачів-випускників Одеського національного університету імені І. І. Мечникова здійснюється відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову та науково-технічну діяльність», Статуту Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, [Положення про організацію освітнього процесу в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова](#) (редакція 2022 року), [Положення про організацію і проведення контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти Одеського національного університету імені І.І. Мечникова](#) (редакція 2022 року), [Положення про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова](#) (редакція 2022 року), освітньо-професійною програмою «Економіка та правове регулювання бізнесу», розробленою на основі Стандарту вищої освіти України для галузі знань 05 – Соціальні і поведінкові науки, спеціальності 051 – Економіка для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (затверджено і введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 13.11.2018 № 1244), інших нормативних актів України з питань вищої освіти.

Метою атестації випускників є контроль відповідності знань, вмінь, компетенцій з обов'язкових навчальних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки, виявлення відповідності рівня досягнення результатів навчання та сформованості програмних компетентностей вимогам стандартів та вимогам до фахівців в певній галузі.

Завдання атестації випускників полягає у визначенні рівня сформованості у здобувача:

- всебічних спеціалізованих емпіричних та теоретичних знань у сфері професійної діяльності, усвідомлення меж цих знань;
- широкого спектру когнітивних та практичних умінь/навичок, необхідних для розв'язання спеціалізованих задач та практичних проблем в професійній сфері, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки;
- умінь/навичок знаходження творчих рішень або відповідей на чітко визначені конкретні та абстрактні проблеми на основі ідентифікації та застосування даних.

Атестація проводиться у формі кваліфікаційного іспиту за спеціальністю і дозволяє встановити відповідність засвоєних здобувачами вищої освіти обсягів знань, умінь, навичок, компетенцій та виявити відповідність рівня досягнення результатів навчання та сформованості програмних компетентностей випускників вимогам Стандарту вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для спеціальності 051 –

Економіка галузі знань 05 – Соціальні і поведінкові науки та Освітньо-професійної програми «Економіка та правове регулювання бізнесу» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 051 – Економіка галузі знань 05 – Соціальні і поведінкові науки. Кваліфікаційний іспит є комплексним.

Атестація проводиться Екзаменаційною комісією після завершення теоретичної та практичної частин навчання здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 051 – Економіка. У процесі атестації визначається рівень здатності розв'язувати спеціалізовані завдання та практичні проблеми в економічній сфері, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки та оцінюється якість засвоєння освітньо-професійної програми, рівня досягнення результатів навчання та сформованості програмних компетентностей бакалавра з економіки.

Кваліфікаційний іспит за спеціальністю проводить Екзаменаційна комісія у складі голови, заступника голови та членів комісії. Екзаменаційна комісія створюється наказом ректора Університету і діє відповідно до нормативних актів Міністерства освіти і науки України та Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. До складання кваліфікаційного екзамену за спеціальністю допускаються здобувачі, які повністю виконали освітньо-професійну програму.

За результатами складання кваліфікаційного іспиту за спеціальністю вирішується питання про присвоєння здобувачу-випускнику кваліфікації бакалавра економіки та видачу диплому державного зразка (в т.ч. диплома з відзнакою із зазначенням особливих досягнень).

Кваліфікаційний іспит за спеціальністю проводиться в усній формі за екзаменаційними білетами. Кожен екзаменаційний білет містить три питання. Відповідь на перше та друге питання білету розкриває ступінь оволодіння випускником теоретичним матеріалом з дисциплін циклу професійної підготовки навчального плану зі спеціальності 051 – Економіка. Третє питання білету (практично-творче завдання) – це ситуаційна задача, аналіз проблемної ситуації, розрахунково-аналітична задача й т.п. Практично-творче завдання сприяє формуванню власної позиції у здобувача, отриманню уміння працювати самостійно у сфері вирішення конкретної економічної задачі. Під час підготовки та надання відповіді на третє питання здобувачам-випускникам надається можливість продемонструвати особисті здібності, висловити свої міркування щодо покращення ситуації, генерувати ідеї та розробити варіанти рішень, обґрунтувати їх та обрати найбільш (на їх погляд) ефективні, розробити стратегії поведінки у тому чи іншому конкретному випадку та надати практичні пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення діяльності.

Розділ II

ЗМІСТ ПРОГРАМИ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Розділ I

Економічна теорія

Тема 1. Предмет і методи економічної теорії

Визначення предмету економічної теорії. Політична економія. Аналітична економія (economics). Економічна теорія – наука про людей. Економічні відносини та їх структура. Відносини виробництва, розподілу, обміну та споживання. Економічні закони та їх види. Рівні дослідження економічних процесів: мікро-, мезо-, макро-, мета-, мегаекономіка

Методи економічної теорії. Загальні та специфічні методи. Метод наукової абстракції. Спостереження і вивчення даних економічної історії. Емпірична економічна наука. Економічний аналіз. Індуктивний метод. Дедуктивний метод. Прикладна економічна наука. Економічна політика. Принципи економічної поведінки. Економічний експеримент. Методи математичного моделювання (оптимізаційні методи, методи дослідження операцій, економетричні методи, методи математичного програмування, методи кореляційно-регресійного зв'язку й ін.). Системний підхід у моделюванні. Перевірка адекватності моделі.

Функції економічної теорії. Світоглядна функція. Теоретико-пізнавальна функція. Позитивна і нормативна економічна наука. Економічна теорія і економічна політика. Цілі економічної політики.

Тема 2. Економічні потреби і ресурси

Потреби та їх класифікація. Матеріальні потреби. Нематеріальні потреби. Закон зростаючих потреб і механізм його дії. Економічні інтереси та їх види. Виробничі ресурси та їх класифікація: класичний та новітній підхід. Виробництво та його фактори. Проблема обмеженості ресурсів і необхідність вибору. Структура сучасного виробництва. Виробництво і відтворення. Типи економічного зростання і відтворення. Ефективність використання ресурсів. Повна зайнятість і новий обсяг виробництва. Виробничі можливості. Крива виробничих можливостей. Економічний вибір. Альтернативна вартість. Незайнятість ресурсів і економічне зростання. Неповне і неефективне використання ресурсів. Перспективи економічного зростання.

Тема 3. Економічна система суспільства

Економічна система, її сутність та головні характеристики. Структурні елементи економічної системи. Типи економічних систем. Традиційна економічна система та її ознаки. Ринкова економічна система та її характеристики. Планова економічна система та її особливості. Сучасна ринкова економічна система (змішана, поліформічна) економічна система. Місце і роль людини в економічній системі. Місце власності в структурі

економічної системи. Правовий та економічний зміст власності. Основні форми власності та їх взаємодія. Об'єкти і суб'єкти власності. Новітні тенденції в розвитку відносин власності

Тема 4. Суспільне виробництво та форми його організації

Сутність і основні риси суспільного виробництва. Основні елементи процесу виробництва. Структура суспільного виробництва. Основні фактори суспільного виробництва. Поділ праці та спеціалізація виробництва.

Форми організації суспільного виробництва. Натуральне виробництво: сутність, основні характеристики, етапи розвитку та види. Переваги і недоліки товарного виробництва.

Основні категорії товарного виробництва. Товар і його властивості. Споживча вартість. Мінова вартість. Вартість. Теорії вартості. Ціна: сутність та функції. Гроші: сутність і функції. Грошовий обіг. Грошова система: сутність, структура, типи та етапи розвитку.

Тема 5. Ринок і механізм функціонування ринкової економіки

Сутність та функції ринку. Розв'язання ринком основних проблем економіки. Принципи організації ринкової економіки. Вільний ринок. Приватна власність. Економічна свобода. Особиста заінтересованість. Конкуренція. Невтручання держави в господарську діяльність. Модель кругообігу ринкової економіки. Сучасний ринок та його структура. Елементи ринку. Суть та головні види сучасного ринку. Ринок товарів і послуг. Ринок праці. Ринок природних ресурсів. Фінансовий ринок. Ринок грошей і капіталів. Ринок цінних паперів. Ринок науково-технічних розробок. Переваги і вади ринку.

Тема 6. Суб'єкти ринкової економіки

Держава як економічний суб'єкт. Передумови участі держави в економічних процесах. Економічні функції держави. Методи державного регулювання економіки. Сучасні системи і моделі управління національною економікою.

Підприємницька діяльність і підприємство. Підприємство як суб'єкт економіки та його функції. Організаційно-правові форми підприємств. Види підприємств за розмірами. Витрати і прибуток підприємства. Домогосподарство як суб'єкт ринкової економіки. Домогосподарство та його ознаки. Функції домогосподарства. Домогосподарство як постачальники ресурсів і як виробник товарів та послуг. Домогосподарство як споживач благ і заощадження доходів. Родинний розподіл доходів.

Тема 7. Доходи, їх джерела і розподіл

Доходи: сутність, форми та джерела. Капітальний та реальні доходи. Рента як доход. Економічна сутність та види ренти. Абсолютна і диференціальна рента. Капітал як джерело доходу. Теоретичне осмислення капіталу. Види і форми капіталу. Власний та залучений капітал. Речовий,

людський, інтелектуальний та соціальний капітал. Промисловий, торгівельний та позичковий капітал. Реальний та фіктивний капітал. Заробітна плата: сутність, форми та системи. Підприємницький прибуток. Активні та пасивні доходи. Функціональний розподіл доходів: марксистська та маржиналістська концепції.

Тема 8. Розвиток напрямів і шкіл економічної теорії

Перші школи політичної економії: меркантилісти і фізіократи. Економічна доктрина меркантилістів та їх практичні рекомендації щодо ведення національного господарства. Теоретичні постулати фізіократів та їх роль у розвитку економічної науки.

Класична школа політичної економії та її представники. Поділ праці та його роль у розвитку економіки. Теорія трудової вартості. Аналіз ринкової економіки та капіталу. Теорія прибутку і ренти.

Маржиналістська революція і формування неокласичної економічної теорії. Суб'єктивно-психологічний підхід до економічних процесів і явищ. Граничні показники і граничний аналіз. Маршалівська революція. Мікроекономіка та її категоріальний апарат.

Кейнсіанська революція та кейнсіанська доктрина. Макроекономіка: теорія і практика управління національною економікою. Неокласичний синтез і його роль у розвитку економічної теорії.

Формування сучасної економічної теорії: неолібералізм, монетаризм, неокейнсіанство, неоконсерватизм, інституціоналізм та неінституціоналізм. Концепції та галузі сучасної економічної теорії. Розвиток економічної думки України.

Питання до Розділу 1:

1. Економічна теорія як наука: предмет, методи та етапи розвитку.
2. Макро-, мікро-, мезо-, метаекономіка в сучасній економічній науці: сутність, сфери використання, особливості методології.
3. Функції економічної теорії.
4. Сутність і структура економічних потреб.
5. Сутність і структура виробничих ресурсів. Новітні підходи до визначення виробничих ресурсів.
6. Виробничі можливості та їх межа. Крива трансформації і альтернативна вартість. Економічний вибір.
7. Економічна система: сутність, структура, типи.
8. Власність: сутність, форми, суб'єкти і об'єкти власності. Місце власності в економічній системі.
9. Поділ праці: сутність, типи та роль у розвитку економіки.
10. Форми організації суспільного виробництва: натуральне і товарне виробництво та їх характеристики.
11. Основні категорії товарного виробництва: товар, гроші, ціна.
12. Грошова система: сутність, структура, типи.

13. Теоретичні основи формування ринкових відносин: сутність, функції, структура ринків, переваги і недоліки.
14. Суб'єкти ринкової економіки: держава, підприємство, домогосподарства та їх функції.
15. Доходи: сутність, форми та джерела.
16. Економіко-математичні методи і моделі. Системний підхід у моделюванні. Перевірка адекватності економіко-математичних моделей.
17. Економічні доктрини меркантилістів, фізіократів, класичної школи політичної економії: порівняльна характеристика.
18. Маржиналізм та неокласична економічна теорія. Мікроекономіка та її категоріальний апарат.
19. Кейнсіанська економічна теорія. Макроекономіка: теорія та практика управління національною економікою. Неокласичний синтез.
20. Напрями розвитку сучасної економічної теорії: головні характеристики неолібералізму, монетаризму, неоконсерватизму, неінституціоналізму.

Література :

1. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Вузкий коридор. Держави, суспільства і доля свободи. Київ: Наш формат, 2022. 520 с.
2. Базилевич В. Д., Базилевич К. С. Ринкова економіка: основні поняття і категорії. Київ: Знання, 2008. 263 с.
3. Галушка З. І., Поченчук Г. М. Економіка: теорія і практика. Підручник. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2020. 232 с.
4. Горняк О. В., Матюк Т. В. Економічна теорія. Навч.-метод. посібн. Одеса: ОНУ, 2020. 140 с.
5. Горняк О. В. Сучасні економічні теорії та актуальні проблеми економічної політики: навч.-метод. Посіб. Одеса, 2019. 40 с.
6. Економіка: практикум з економічної теорії, історії економіки та економічної думки, мікро- та макроекономіки. За ред. З. І. Галушки, Г. М. Поченчук. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т. Ю. Федьковича. 2022. 368 с.
7. Економічна теорія: макро- і мікроекономіка: Навч. посібник. За ред. З. Ватаманюка та С. Панчишина. К.: Альтернативи. 2015. 608 с.
8. [Економічна теорія: закономірності, практика та сучасність : підручник / Е. М. Забарна, О. М. Козакова, Н. О. Задорожнюк та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 412 с.](#)
9. Економічна теорія: підручник / за заг. ред. В. П. Яacobчук. К.: Видавництво Ліра-К, 2020. 450 с.
10. Зайцев Ю. К. Сучасна політична економія як теоретична основа економічного розвитку суспільства: в 2 кн. Кн.1 Філософсько-методологічні засади архітекtonіки предмета сучасної політичної економії. Монографія. Київ: КНЕУ, 2018. 397 с.
11. Історія економічних вчень / За ред. Тарасевича В. М., Петруні Ю. Є. К. : «Центр учбової літератури», 2016. 376 с.

12. Історія економіки та економічної думки : підручник / за ред. В.В. Козюка, Л.А. Родіонової. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 792 с
13. Кейнс Дж. М. Трактат про грошову реформу. Загальна теорія зайнятості, процента та грошей. К.: Асоціація українських банків. 1999. 189 с.
14. [Кокарєв І. В. Основи економічної теорії : навч. посібник / І. В. Кокарєв. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 100 с.](#)
15. [Кокарєв І. В. Основи економічної теорії : курс лекцій. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 220 с.](#)
16. [Колесніченко І. М. Інституціональна економіка : навчальний посібник; за заг. ред. канд. екон. наук, доцента І. М. Колесніченко. Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 236 с.](#)
17. Ліст Ф. Національна система політичної економії. К.: Наш формат, 2021. 368 с.
18. [Палійчук Є. С. Сучасні економічні теорії : опорний конспект. Ужгород, 2015. 85 с.](#)
19. Пікетті Т. Капітал у ХХІ столітті. Київ: Наш формат, 2016, 696 с.
20. Райнерт Е. С. Як багаті країни збагатіли... і чому бідні країни лишаються бідними. Київ: Темпора, 2014. 444 с.
21. Samuelson P. A., Nordhaus W. D. Economics. Mcgraw-Hill Irwin, 2009. 744 p.
22. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй. Київ: Post-royal, 2004. 596 с.
23. Туган-Барановський М. Основи політичної економії. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 628 с.
24. Шумпетер Й. А. Капіталізм, соціалізм і демократія. К.: Основи. 1995. 528 с.

Розділ 2 Мікроекономіка

Тема 9. Предмет, методи та методологія мікроекономіки

Мікроекономічний рівень господарської системи, суб'єкти та об'єкти мікроекономіки. Мікроекономіка як наука: предмет, об'єкт, дослідження. Еволюція мікроекономіки як науки. Межі та напрями сучасного мікроекономічного аналізу.

Методи мікроекономічних досліджень, етапи та форми наукового пізнання. Моделювання як метод наукового пізнання. Економічний атомізм. Раціональний підхід. Граничний аналіз. Рівноважний підхід. Оптимум по Парето. Види мікроекономічних моделей, економічні змінні, припущення. Базові категорії мікроекономічного аналізу. Обмеження класичної мікроекономіки та напрями й методологія сучасного мікроекономічного аналізу. Теорія ігор та експериментальна економіка. Інформаційна економіка. Трансакційні витрати. Ірраціональність та поведінкова економіка. Нова інституціональна економіка та економічні інститути формування індивідуальної поведінки.

Тема 10. Мікроекономічна теорія попиту і пропозицій

Попит та фактори, що на нього впливають. Зміна у попиті та величині попиту. Закон попиту. Індивідуальний та ринковий попит. Парадокси закону попиту: ефекти Гіффена, наслідування, сноба, Веблена, очікування цін.

Пропозиція та її фактори. Зміни у пропозиції та величині пропозиції. Закон пропозиції. Індивідуальна та ринкова пропозиція.

Еластичність попиту: пряма, за доходом, перехресна. Еластичність попиту та загальний дохід фірми. Еластичність пропозиції. Чинники, що впливають на пряму еластичність попиту. Практичне використання поняття еластичності.

Взаємодія попиту і пропозиції. Часткова ринкова рівновага. Рівноважна ціна та обсяги. Фактори, що впливають на рівновагу на ринку. Дефіцит та надлишки. Надлишок споживача та виробника.

Єдність та множинність ринкової рівноваги.

Вплив на рівновагу змін у попиті та пропозиції.

Стійка та нестійка рівновага. Ринкове пристосування: підходи Вальраса та Маршала. Локальна та глобальна стабільність рівноваги.

Вплив держави на ринкову рівновагу. Мінімальні та максимальні ціни. Вплив оподаткування на ціноутворення.

Тема 11. Модель поведінки споживача

Чинники, що визначають поведінку споживача. Концепція раціонального споживача. Уподобання споживача. Корисність як основа переваг.

Визначення корисності: кардиналістська та ординалістська концепції.

Порядкова концепція корисності. Аксиоми порядкової концепції. Криві байдужості та їх властивості. Гранична норма заміщення.

Кількісна концепція корисності. Функція корисності. Закони Госсена.

Чинники, що обмежують попит споживача. Бюджетне обмеження.

Оптимальний вибір споживача. Кардиналістська модель оптимізації вибору споживача. Рівновага споживача на основі ординалістського підходу. Вплив держави на поведінку споживача.

Реакція споживача на зміну доходу. Попит на блага високої та низької споживної якості.

Реакція споживача на зміну ціни блага. Ефект доходу та ефект заміщення.

Тема 12. Теорія виробництва і витрат

Виробничий процес та його складові. Процес виробництва, його ресурси та результати. Виробнича функція та економічна ефективність виробництва.

Динаміка сукупного, середнього та граничного продуктів для виробничої функції з одним змінним ресурсом. Закон спадної віддачі змінного фактору. Середня та гранична продуктивність змінного ресурсу. Стадії розвитку виробництва за умови збільшення обсягів змінного ресурсу. Еластичність випуску за змінними ресурсами.

Виробнича функція за змінними ресурсами. Ізокванта. Заміщення

ресурсів. Види виробничих функцій: класична, неокласична, лінійно-обмежена. Вплив технологічних змін на виробничу функцію.

Зміст і структура альтернативних витрат виробництва. Бухгалтерський та економічний прибутки.

Види витрат короткострокового періоду та їх співвідношення. Загальні, постійні, змінні витрати. Середні та граничні витрати. Графічна інтерпретація.

Оптимальна комбінація ресурсів у довгостроковому періоді. Ізокоста. Мінімізація витрат та максимізація випуску.

Функція загальних витрат у довгостроковому та короткостроковому періоді.

Витрати довгострокового періоду та їх співвідношення із витратами короткострокового періоду.

Економія від масштабу. Вибір оптимального розміру підприємства.

Тема 13. Ринкові структури та їх особливості

Критерії класифікації ринків. Ознаки та умови існування досконалої конкуренції. Загальний, середній дохід. Функція попиту для фірми на ринку досконалої конкуренції.

Оптимальний план випуску конкурентної фірми у короткостроковому періоді. Правила максимізації прибутку. Пропозиція фірми на ринку досконалої конкуренції у короткостроковому та довгостроковому періодах.

Характеристика ринку чистої монополії. Крива попиту та граничного доходу для фірми-монополіста. Оптимальний план випуску фірми-монополіста у короткостроковому періоді. Максимізація прибутку монополіста. Особливості пропозиції фірми на ринку чистої монополії.

Сутність та особливості ринку монополістичної конкуренції. Нецінова конкуренція. Диференціація продукції та її види. Моделі продуктової та просторової диференціації. Короткострокова та довгострокова рівновага монополістичного конкурента.

Олігополія: характерні ознаки. Теорія олігополії. Теорія ігор як засіб пояснення олігополістичної поведінки. Концепція ламаної кривої попиту. Моделі взаємної гри: Курно, Бертрана. Графічна та аналітичні моделі. Моделі послідовної гри: Штакельберга, цінового лідерства. Теорія змови. Модель «картель». Причини порушення картельних угод.

Тема 14. Попит підприємства на ресурси

Попит досконало конкурентного підприємства на один змінний ресурс на досконало конкурентному ринку ресурсів. Вартість (цінність) граничного продукту. Граничний дохід від граничного продукту. Граничні факторні витрати.

Попит досконало конкурентного підприємства на один із декількох змінних ресурсів на досконало конкурентному ринку ресурсів.

Ринковий попит на змінний ресурс для досконало конкурентного ринку.

Попит підприємства-монополіста на єдиний змінний ресурс на досконало конкурентному ринку ресурсів.

Попит підприємства-монополіста на один із декількох змінних ресурсів на досконало конкурентному ринку ресурсів.

Ринковий попит на змінний ресурс підприємств, що мають монопольну владу.

Монопсонія на ринку змінного ресурсу.

Оптимум підприємства, що виступає монопсоністом на ринку ресурсів та монополістом на ринку продуктів, вироблених із цих ресурсів.

Цінова дискримінація з боку монопсоніста.

Трансфертний дохід і економічна рента. Квазірента.

Тема 15. Мікроекономічний аналіз державної політики

Цілі державної політики. Підстави державного втручання в роботу ринків, необхідна і достатня умови державного втручання. Проблеми та прояви неспроможності ринку – «провали» ринку. Зміст та інструменти державної політики: ціновий контроль, податки, субсидії та дотацій тощо. Результативність, ефективність й економічність політики, справедливість як критерій оцінки варіантів політики.

Ринкова влада. Недосконала конкуренція і державна політика. Наслідки існування монополії. Природна монополія. Антимонопольна політика та політика захисту конкуренції: методи, підходи, інструменти.

Суспільні блага: сутність, властивості, класифікація. Невиключеність у споживанні та неконкурентність у споживанні суспільних благ. Приватні вигоди, граничні зовнішні вигоди та граничні суспільні вигоди та їх збалансування. Шляхи забезпечення постачання суспільних благ через механізм суспільного вибору.

Позитивні й негативні зовнішні ефекти як суспільні блага. Механізми інтерналізації зовнішніх ефектів. Коригуюча субсидія, коригуючий податок. Державна регламентація. Проблема фінансування виробництва суспільних благ або проблема «зайців». Зовнішні ефекти і права власності. Теорема Коуза.

Ефективність економічної системи і суспільний добробут.

Питання до Розділу 2:

1. Основні закономірності і принципи формування попиту на індивідуальному ринку.
2. Основні закономірності і принципи формування пропозиції на індивідуальному ринку.
3. Механізм ринкової рівноваги як взаємодія попиту і пропозиції: принципи формування, стійкість рівноваги.
4. Порушення ринкової рівноваги та механізм її відновлення: роль ринку (моделі Л. Вальраса і А. Маршалла) та методи державного втручання.
5. Концепція еластичності в мікроекономіці: еластичність попиту, еластичність пропозиції, розподіл податкового тягаря.
6. Споживчий вибір і принципи його аналізу в кардиналістській теорії.

7. Ординалістський підхід до аналізу раціонального вибору споживача: концепція кривих байдужості, ефект заміщення і ефект доходу.
8. Фірма в системі ринкових відносин. Сучасна теорія фірми.
9. Теорія виробництва і витрат в мікроекономічному аналізі.
10. Максимізація прибутку в умовах ринку досконалої конкуренції.
11. Аналіз ефективності конкурентних ринків: виробнича, економічна, загальна ефективність, ефективність розподілу ресурсів економічних благ.
12. Принципи ціноутворення в умовах ринкової влади: закономірності в умовах монополії і монопсонії.
13. Цінова дискримінація: сутність, умови використання, ступені, розподіл вигід.
14. Основні принципи поведінки фірми в умовах монополії в короткостроковому і довгостроковому періодах.
15. Теорія олігополії: взаємозв'язок і таємний зговір.
16. Рівновага фірми в умовах монополістичної конкуренції в короткостроковому і довгостроковому періодах.
17. Оцінка суспільної ефективності монополії: Х – неефективність по Лейбенстайну, мертвий вантаж монополії. Переваги і недоліки монополії.
18. Обмеження ринкової влади: антимонопольне регулювання і політика захисту конкуренції.
19. Суспільні блага і «провали ринку». Роль держави у визначенні оптимального обсягу суспільних благ.
20. Зовнішні ефекти в економіці: суть, засоби управління. Зовнішні ефекти і права власності. Теорема Коуза.

Література :

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка. Навч. посіб. У 2х кн. Авт. кол.: С. Панчишин, П. Островерх, Г. Стеблій та ін. Кн. 2. Мікроекономіка. 4-те вид., випр. і доп. К.: Знання. 2013. 437 с.
2. Веріан Г. Р. Мікроекономіка: проміжний рівень. Сучасний підхід: Підручник / Пер. з англ. С. Сухая. К.: Лібра, 2019. 632 с.
3. Косік А. Ф., Гронтковська К. Е. Мікроекономіка. Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури. 2017. 416 с.
4. Макконел К. Р., Брю С. Л. Мікроекономіка. Аналітична економія. Львів: Просвіта. 1999. 649 с.
5. [Marshall A. Principles of Economics. London: Macmillan and Co. 8th ed. 2011. 627 p.](#)
6. Мікроекономіка. Навч. посіб. Для вищ. навч. закл. О. Я. Базилінська, О. В. Мініна. За ред. О. Я. Базилінської. Київ: ЦУЛ. 2019. 352 с.
7. Мікроекономіка: підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Затверджено МОН / За ред. В. Д. Базилевича. К., 2008. 679 с.
8. [Мікроекономіка: Навч. посібник / Н. М. Каменева, М. В. Косич, О. Ю. Александрова та ін. Харків: УкрДУЗТ, 2022. 305 с.](#)

9. Норт Д. Інститути, інституціональна зміна та функціонування економіки. К. : Основи, 2000. 198 с
10. North D. Structure and Change in Economic History. New York: W. W. Norton & Co., 1981. 228 p.
11. [Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка: Навчальний посібник./ за наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. Івано-Франківськ, «Лілея-НВ». 2015. 348 с.](#)
12. [Pindyck Robert S. Microeconomics. Robert S. Pindyck, Daniel L. Rubinfeld. 8th ed. p. cm. \(The Pearson series in economics\). Pearson Education, 2018. 771 p.](#)
13. Правове регулювання економічної системи: інституції, правила, процедури. За ред. М. Савчина. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 830 с.
14. Samuelson P. A., Nordhaus W. D., Sen A. Microeconomics. 20th Edition. McGraw Hill, 2021. 528 p.
15. Талер Р. Поведінкова економіка. Чому люди діють ірраціонально і як отримати з цього вигоду. К.: Наш формат, 2021. 464 с.
16. Ушкальов В. В. Поведінкова економіка : конспект лекцій. Харків : ХНЕУ, 2020. 140 с
17. Franklin M. Fisher. Microeconomics: Essays in Theory and Applications. Cambridge University Press, 2005. 584 p.

Розділ 3. Макроекономіка

Тема 16. Предмет, методи та функції макроекономіки

Макроекономіка як явище, сфера знань і наука.

Рівні економічної системи, їх взаємозв'язок. Суб'єкти та об'єкти макроекономіки. Предмет та функції макроекономіки.

Методологія макроекономічного аналізу, проблеми макроекономіки у світлі різноманітних економічних теорій, шкіл та напрямків. Загальні та специфічні методи макроекономічних досліджень. Зв'язок макроекономіки з іншими науками.

Типи макроекономічних моделей.

Макроекономіка – теоретична основа державної економічної політики.

Макроекономічна модель кругообігу ресурсів, товарів і доходів. Загальні умови і обмеження моделей економічного кругообігу. Економічні суб'єкти і ринки в моделі. Економічний кругообіг у закритій економіці без участі держави. Модель кругообігу закритої економіки з участю держави. Модель кругообігу відкритої економіки. «Вилучення» та «ін'єкції» в моделі кругообігу. Умови врівноваженості потоків в моделі кругообігу.

Тема 17. Макроекономічні показники в системі національних рахунків

Суть макроекономічних показників. Потоки і запаси в ринковій економіці. Суть, етапи розвитку та сучасний стан СНР.

Порівняльний аналіз балансу народного господарства (БНГ) та системи національних рахунків (СНР).

Методологічні основи побудови СНР. Основні поняття СНР та класифікація видів економічної діяльності.

Валовий випуск та валовий внутрішній продукт (ВВП). Методи виміру ВВП: виробничий (продуктивний); за потоком видатків (кінцевого використання) та за потоком доходів (розподільчий).

Похідні від ВВП макроекономічні показники: чистий внутрішній продукт (ЧВП), валовий національний дохід (ВНД), чистий національний дохід (ЧНД), валовий національний дохід у розпорядженні (ВНДР).

Номінальні та реальні макроекономічні показники. Поточні та незмінні (фіксовані) ціни. Темпи зростання та темпи приросту реальних обсягів виробництва.

Індекси цін та дефлятор. Індекси Ласпейреса, Пааше та Фішера. Фактичний та потенційний обсяг національного виробництва.

Нові макроекономічні показники: чистий економічний добробут, рівень глобалізації, індекс людського розвитку, індекс економічної свободи.

Проблеми бідності і нерівності. Крива Лоренца, коефіцієнт Джині.

Економічна ефективність і соціальна справедливість.

Тема 18. Сукупний попит та сукупна пропозиція в макроекономічному аналізі

Сукупний попит (AD). Структура сукупного попиту: споживчий попит домогосподарств (C), інвестиційний попит підприємницького сектора (I), попит держави (G) та попит закордону (NE).

Крива сукупного попиту. Цінові та нецінові чинники динаміки AD.

Сукупна пропозиція (AS). Крива AS у короткостроковому та довгостроковому періодах. Кейнсіанський, класичний та проміжний відрізки кривої AS.

Рівновага сукупного попиту (AD) та сукупної пропозиції (AS).

Потенційний обсяг виробництва. Розрив ВВП: рецесійний та інфляційний.

Довгострокова та короткострокова макроекономічна рівновага. Ефект храповика.

Тема 19. Споживання, заощадження та інвестиції

Споживання (C) як функція доходу після сплати податків. Середня та гранична схильність до споживання. Автономне споживання (C_0) та його чинники. Крива споживання. Теорії споживання: Дж. М. Кейнса, С. Кузнеця, І. Фішера, Ф. Модильяні, М. Фрідмана.

Функція заощаджень (S). Середня та гранична схильність до заощаджень. Графік функції заощаджень.

Інвестиційна функція (I). Чинники інвестиційного попиту. Функція інвестицій в кейнсіанській та класичній моделях.

Методи визначення рівноважного обсягу виробництва: «витрати -

випуск»; «вилучення – ін'єкції».

Автономні інвестиції. Кейнсіанська та неокласична функції автономних інвестицій.

Мультиплікатор інвестицій. Таблична та графічна інтерпретація мультиплікативного процесу. Парадокс ощадливості.

Величина мультиплікатора. Мультиплікатор у моделі AD-AS.

Індуційовані інвестиції. Модель акселератора.

Модель взаємодії мультиплікатора – акселератора.

Тема 20. Національний ринок товарів та послуг (благ)

Національний ринок, його суть, структура, об'єкти, суб'єкти.

Загальна економічна рівновага в моделі Л. Вальраса.

Ринок благ (товарів та послуг). Сукупний попит та сукупна пропозиція на ринку благ.

Кейнсіанська модель рівноваги на ринку благ (модель «кейнсіанський хрест»).

Крива IS – крива рівноваги на ринку благ у короткостроковому періоді. Фактори зміни кривої IS.

Модель рівноваги Хікса на ринку благ.

Класична модель рівноваги на ринку благ.

Тема 21. Макроекономічна нестабільність

Макроекономічна нестабільність: зміст, форми прояву та головні причини.

Циклічні коливання та їх види. Проциклічні, ациклічні та антициклічні змінні. Основні фази класичного ділового циклу. Рецесія. Трендові тенденції в економіці. Взаємодія «тренд-цикл». Великі хвилі. Особливості сучасних економічних коливань.

Теорії циклічного розвитку, їх класифікація.

Нециклічні коливання. Структурні кризи. Системні кризи. Світові фінансово-економічні кризи.

Державне антициклічне регулювання.

Інфляція, її суть та причини. Класифікація інфляції. Вимірювання інфляції. Інфляційні очікування. Теорія адаптивних очікувань. Теорія раціональних очікувань та її суперечності. Дефляція.

Соціально-економічні наслідки інфляції. «Ефект Олівера-Танзі». «Ефект Фішера». Інфляційний податок. Антиінфляційна політика.

Безробіття як фактор макроекономічної нестабільності. Фрикційне, структурне і циклічне та інші види безробіття. Природний рівень безробіття. Повна зайнятість. Приховане безробіття та прихована зайнятість.

Теорії безробіття: класична, кейнсіанська, концепція природнього безробіття М. Фрідмана. Соціально-економічні втрати від безробіття. Зв'язок безробіття і обсягу виробництва. Закон А. Оукена. Державне регулювання безробіття.

Зв'язок інфляції та безробіття. Крива А. Філіпса. Специфіка

довгострокової кривої Філіпса.

Теорія стагфляції. Шоки пропозиції.

Економічні та соціальні наслідки макроекономічної нестабільності.

Соціальна політика держави.

Тема 22. Економічне зростання

Економічне зростання: зміст та джерела. Вимір і показники економічного зростання. Класифікація чинників економічного зростання. Фактори гальмування економічного зростання. Типи економічного зростання: екстенсивний, інтенсивний, комбінований.

Прості моделі економічного зростання: виробнича функція, крива виробничих можливостей Кобба-Дугласа.

Кейнсіанські моделі економічного зростання: Є. Домара, Р. Харрода та Домара-Харрода.

Неокласична модель економічного зростання Р. Солоу. Стійкий рівень капіталоозброєності і «золоте правило» нагромадження Е. Фелпса.

Економічне зростання та економічний розвиток. Концепція сталого економічного розвитку.

Особливості та суперечності сучасного економічного зростання.

Тема 23. Грошово-кредитна та фіскальна політика держави

Грошово-кредитна система: зміст, структура, об'єкти, суб'єкти та функції.

Засоби прямого впливу центрального банку на пропозицію грошей. Емісійна політика держави. Пряме регулювання процентної ставки та лімітування кредитів.

Непряме регулювання грошової пропозиції центральним банком: політика облікової ставки, регулювання норми обов'язкових банківських резервів, операції на відкритому ринку.

Політика «дорогих» та «дешевих» грошей.

Регулювання грошової маси в умовах дворівневої банківської системи. Мультиплікація банківських депозитів.

Небанківські фінансові та кредитні посередники та їх участь у формуванні грошової маси.

Кейнсіанська та монетаристська концепції грошово-кредитної політики.

Особливості сучасної грошово-кредитної системи. Грошово-кредитна політика в Україні: проблеми і перспективи.

Фіскальна політика: суть, мета та інструменти. Автоматична та дискреційна фіскальна політика. Вбудовані стабілізатори. Державні доходи та видатки. Головні джерела доходів та основні статті видатків держави. Мультиплікатори фіскальної політики.

Податкова система. Функції та види податків. Податкові системи. Крива Лаффера. Вплив прямих та непрямих податків на макроекономічну ситуацію.

Бюджетна система. Види бюджетів. Фактичний, структурний та циклічний бюджети. Консолідований бюджет. Стан державного бюджету:

збалансований, профіцитний, дефіцитний. Дефіцит державного бюджету: зміст, причини та наслідки. Види бюджетного дефіциту. Методи фінансування дефіциту державного бюджету.

Державний борг, його форми та значення для економіки. Взаємозв'язок між дефіцитом держбюджету та державним боргом. Управління державним боргом. Реструктуризація та рефінансування.

Взаємозв'язок монетарної та фіскальної політики держави.

Тема 24. Соціальна політика держави

Соціальна політика як функція державного управління та її складові. Основні категорії і поняття соціальної політики. Суть і основна мета соціальної політики. Об'єкти і суб'єкти соціальної політики. Людина, особистість як суб'єкт соціальної політики. Основні напрями соціальної політики, їх характеристика.

Сутність, принципи, інструменти та основні напрями соціальної політики. Основні моделі соціальної політики.

Суть категорій «соціальне забезпечення», «соціальний захист». Соціальний захист як важлива складова соціальної політики. Характеристика основних складових соціального захисту. Пріоритетні напрями соціального захисту.

Державні соціальні стандарти та гарантії у системі соціального забезпечення населення. Прожитковий мінімум як базовий державний соціальний стандарт, на основі якого визначаються державні соціальні гарантії. Мінімальні гарантії в оплаті праці як елементи соціального захисту найманих працівників. Мінімальна заробітна плата, її місце в системі соціального захисту. Державні гарантії щодо зайнятості, підготовки та перепідготовки кадрів. Пенсійне забезпечення. Мінімальна пенсія.

Діюча структура державних соціальних стандартів та гарантій в системі соціального забезпечення економічно активного населення в Україні.

Питання до розділу 3:

1. Макроекономічна рівновага як ключова проблема економічної теорії і економічної політики. Основні макроекономічні тотожності.
2. Макроекономічна модель кругообігу ресурсів, товарів і доходів. Модель кругообігу закритої економіки з участю держави та модель кругообігу відкритої економіки. «Умови врівноваженості потоків в моделі кругообігу.
3. Основні макроекономічні показники: ВВП і його складові. Методи розрахунку ВВП.
4. Рівень цін і макроекономічні показники. Номінальний і реальний ВВП.
5. Механізми формування сукупного попиту та сукупної пропозиції.
6. Споживання і заощадження: фактори, вплив заощадження на обсяг сукупного попиту. Парадокс ощадливості.
7. Заощадження і інвестиції. Механізми мультиплікатора і акселератора.

8. Грошовий ринок і його рівновага. Структура пропозиції грошей. Модель IS-LM.
9. Механізм регулювання пропозиції грошей. Грошовий мультиплікатор.
10. Економічне зростання: зміст, джерела, показники, фактори, типи, моделі, сучасні суперечності. Економічне зростання та економічний розвиток. Сталий розвиток.
11. Нестабільність ринкової економіки: циклічність, кризи, їх сутність та види.
12. Безробіття і його види. Нетрадиційні форми зайнятості. Ринок праці в Україні.
13. Інфляція: причини, методи, виміру і шляху подолання. Крива Філіпса.
14. Межі державного регулювання ринкової економіки. Методи і засоби державного регулювання.
15. Грошово-кредитна політика і її вплив на макроекономічну рівновагу. Проблеми реформування і стабілізації грошово-кредитної системи України.
16. Фіскальна політика. Дія механізму автоматичних стабілізаторів у фіскальній політиці.
17. Економіка пропозиції. Крива Лаффера. Проблеми стабілізації економіки України.
18. Соціальна політика держави: сутність, цілі, об'єкти і суб'єкти.
19. Принципи, інструменти і моделі соціальної політики
20. Державні соціальні стандарти та гарантії у системі соціального забезпечення.

Література :

1. [Кодекс Законів про працю України.](#)
2. Аналітична економіка: макроекономіка і мікроекономіка. Підручник у 2х кн. С. М. Панчишин, П. І. Островерх, І. В. Грабинська та ін. За ред С. М. Панчишина, П. І. Островерха. 3-тє вид., виправл. Та доп.Л.: Априорі. 2017. Кн. 1: Вступ до аналітичної економії. Макроекономіка. 567 с.
3. Економічна теорія: Макро- і мікроекономіка: Навч. посібник. За ред. З. Ватаманюка та С. Панчишина. К.: Альтернативи. 2015. 608 с.
4. Економічна теорія. Макроекономіка: підручник за ред. В. М. Тарасевича. Київ: Знання. 2012. 206 с.
5. Кейнс Дж. М. Трактат про грошову реформу. Загальна теорія зайнятості, процента та грошей. К.: Асоціація українських банків. 1999. 189 с.
6. [Козакова О.М. Макроекономіка : підручник / О.М. Козакова, Е.М. Забарна. Херсон : Олді-плюс, 2018. 428 с.](#)
7. Макаренко М. І., Семененко Т. О., Петрушенко Ю. М. Макроекономіка: підручник. Суми: Сумський державний університет, 2021. 307 с.
8. [Макроекономіка: базовий курс \[Електронний ресурс\] : навч. посіб. / \[проф. І. Й. Малий, проф. І. Ф. Радіонова, доц. Т. Ф. Куценко, доц. Н. В. Федірко та ін.\] К. : КНЕУ, 2016. 246 с.](#)
9. Макроекономічний аналіз національної економіки. Навчальний посібник. І. Ф. Радіонова, В. І. Усик. Кам'янець-Подільський: Аксіома. 2015. 304 с.

10. Макроекономіка: навч. посібник. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова. 2013. 224 с.
11. [Манків Н. Г. Макроекономіка. Підручник. К.: Основи., 2000. 588 с.](#)
12. Макропруденційна політика. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/macro>
13. Монетарна політика. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary>
14. Правове регулювання економічної системи: інституції, правила, процедури. За ред. М. Савчина. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 830 с.
15. Семюелсон Пол А., Нордгауз Вільям Л. Макроекономіка. Пер. з англ. К.: Основи, 1995. 592 с.

Розділ 4. Економіка підприємства

Тема 25. Загальна характеристика підприємства

Поняття підприємства як організаційно відокремленої та економічно самостійної первинної ланки виробничої сфери. Сутність та функції підприємства. Головна місія та цілі підприємства. Напрямки його діяльності. Принципи здійснення, форми, типи і моделі підприємницької діяльності.

Класифікація підприємств. Характеристика структури підприємства: виробнича та загальна структура. Форми об'єднання підприємств: асоціації, концерни, корпорації, корсоціуми, фінансово-промислові групи, холдинги.

Формування підприємницького середовища.

Загальна характеристика продукції, її класифікація та вимірники обсягу. Номенклатура та асортимент продукції (послуг). Життєвий цикл товару. Асортиментний портфель підприємства. Особливості визначення ринкового попиту на окремі види продукції (послуг). Якість продукції: показники і методи оцінки. Поняття і визначення рівня конкурентоспроможності продукції. Стандартизація продукції, її складові елементи і принципи здійснення. Сертифікація продукції. Внутрішньовиробничий технічний контроль якості.

Тема 26. Правове регулювання господарської діяльності

Підприємництво як предмет правового регулювання : поняття, принципи, обмеження. Правові форми впливу на господарську діяльність. Поняття та види учасників господарських правовідносин.

Правова основа функціонування підприємства: закони та нормативні акти України, статут підприємства, колективний договір.

Методи (засоби) державного регулювання господарської діяльності. Державне замовлення як засіб регулювання господарської діяльності. Контроль (нагляд) у сфері господарювання.

Державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності. Нормативно-правове забезпечення функціонування підприємства. Обмеження підприємницької діяльності. Ліцензування та патентування підприємницької діяльності. Реорганізація та

ліквідація суб'єкта господарювання. Реструктуризація підприємства.

Правовий режим майна суб'єктів господарювання. Право власності – основне речове право у сфері господарювання. Право господарського відання та право оперативного управління. Право інтелектуальної власності у господарських відносинах. Види господарських зобов'язань та договорів. Порядок укладання, зміни та припинення господарських договорів. Принципи виконання господарського зобов'язання. Недійсність господарських зобов'язань.

Принципи та підстави господарської відповідальності. Порядок реалізації господарської відповідальності. Відшкодування збитків у сфері господарювання. Штрафні санкції. Оперативно-господарські санкції, їх види. Адміністративно-господарські санкції: поняття та види.

Антиконкурентні узгоджені дії: поняття та прояви. Домінуюче (монопольне) становище. Обмежувальна та дискримінаційна діяльність суб'єктів господарювання. Концентрація суб'єктів господарювання. Поняття та прояви недобросовісної конкуренції. Відповідальність за порушення законодавства про захист економічної конкуренції: види санкцій, механізм та органи застосування.

Органи з захисту прав суб'єктів господарської діяльності. Система органів з захисту прав суб'єктів господарювання. Система господарських судів, підвідомчість та підсудність справ. Основні положення розгляду справ третейськими судами.

Тема 27. Ресурсне забезпечення діяльності підприємства

Поняття персоналу підприємства. Категорії персоналу. Поділ персоналу за професіями і кваліфікацією. Характеристика рівня кваліфікації робітників. Особливості структури персоналу різних підприємств, та організацій різних типів, розмірів і форм власності. Обґрунтування раціональної структури персоналу підприємств. Поняття продуктивності праці, чинників її зростання. Методи мотивації праці.

Характеристика основних елементів основних фондів. Вартісна оцінка майнового комплексу. Сутність техніко-економічного старіння та форми запобігання цьому (ремонт, модернізація, заміна). Амортизація основних фондів. Напрямки інтенсифікації відтворення та шляхи кращого використання основних фондів.

Характеристика основних елементів оборотних фондів. Нормування витрат матеріальних ресурсів і обчислення необхідного обсягу оборотних фондів. Показники ефективності оборотних фондів.

Поняття і види нематеріальних ресурсів підприємства, їх вплив на конкурентоспроможність продукції. Об'єкти промислової власності (винаходи, промислові зразки та товарні знаки, знаки обслуговування). Інформаційні технології та програмні продукти. Інші нематеріальні ресурси («ноу-хау», раціоналізаторські пропозиції, найменування місця знаходження товару, фірми).

Характеристика та структура обігових коштів підприємства, нормовані і ненормовані обігові кошти. Джерела формування обігових коштів. Методи розрахунку нормативів обігових коштів. Основні показники, рівня ефективності, використання обігових коштів.

Визначення оптимальної структури фінансування. Характеристика власного капіталу в різних формах підприємств та умови його одержання. Поточний кредит. Проста позика. Кредит під будівельно-монтажні роботи. Комерційний кредит. Вексельний кредит. Лізінг. Факторінг. Іноземний кредит.

Тема 28. Організація та управління діяльністю підприємства

Поняття і основні елементи виробничого процесу. Техніко-технологічна база виробництва. Виробничий цикл і його тривалість. Техніко-економічна структура підприємства. Форми і методи організації виробництва на підприємстві. Суть та соціально-економічне значення застосування різних форм організації виробництва. Концентрація і розукрупнення виробництва. Спеціалізація, кооперування і конверсія виробничих підприємств. Об'єктивна необхідність, сутність, тенденції розвитку диверсифікації виробництва. Капітальне будівництво.

Об'єктивна необхідність і поняття управління суб'єктами господарювання. Планування, організація, мотивація і контроль як основні функції управління підприємством. Класифікація методів управління: економічні, організаційно-розпорядчі та соціально-психологічні. Типи організаційних структур управління підприємством.

Характеристика інфраструктури підприємства. Виробнича і соціальна інфраструктура підприємства.

Необхідність і спрямованість соціальної діяльності підприємства.

Поняття звітності. Загальна характеристика балансу підприємства. Активи підприємства. Пасиви підприємства. Звіт по прибутку підприємства. Групування витрат по статтях калькуляції. Групування витрат по економічних елементах. Аналіз звітів підприємств. Аналіз фінансового стану та фінансових результатів діяльності підприємства. Аналіз рентабельності підприємства. Аналіз доходності підприємства. Аналіз ліквідності підприємства. Аналіз платоспроможності. Аналіз фінансової стійкості.

Тема 29. Інвестиційна діяльність підприємств та інноваційні процеси

Інвестиції як фінансовий ресурс для створення, функціонування і розвитку підприємств. Функціонально-елементний склад інвестицій підприємства. Внутрішні і зовнішні джерела інвестування.

Різновиди і структура реальних (виробничих) інвестицій. Технологічна і відтворювальна структура капітальних вкладень, тенденції її розвитку.

Розрахунки обсягу потрібних виробничих інвестицій. Обґрунтування джерел фінансування та обчислення необхідного обсягу капітальних вкладень відповідно до можливих варіантів економічної ситуації на ринку і підприємстві. Прийняття інвестиційних рішень.

Поняття, характеристика та види інноваційних процесів (новинок, нововведень). Науково-технічний процес: еволюційні та революційні форми. Прогресивні базові технології. Синтетичні та надчисті матеріали, нетрадиційні види енергії, комплексна автоматизація та комп'ютеризація виробництва.

Організаційний прогрес як узагальнюючий фактор використання організаційних, економічних, соціальних та юридичних нововведень.

Методика визначення ефективності технічних нововведень.

Тема 30. Планування діяльності підприємства

Поняття прогнозування діяльності підприємства. Мета, ознаки, об'єкти і принципи прогнозування. Предмет економічного прогнозування. Довгострокові і короткострокові прогнози і сфери їх застосування.

Планування: сутність та система планів підприємства. Принципи планування. Система планів підприємства. Методи планування діяльності та розвитку підприємства. Сутність та основні етапи статистичного планування на підприємстві. Тактичне і оперативне планування діяльності фірми. Основні показники планів підприємства. Етапи внутрішньофірмового планування.

Бізнес-планування: суть і призначення. Стадії формування, логіка розробки і поліваріантність структури бізнес-плану. Типовий зміст і методика розробки окремих розділів бізнес-плану.

Економіко-математичне моделювання та моделі. Модель «чорної скриньки». Етапи побудови економіко-математичної моделі. Статистична залежність між змінними. Суть кореляційного зв'язку. Критерії оцінювання статистичної значущості лінійного зв'язку.

Тема 31. Витрати, ціноутворення, результати діяльності підприємства

Поняття витрат підприємства. Поточні витрати підприємства. Собівартість продукції. Постійні витрати. Змінні витрати. Динаміка постійних витрат. Валові витрати. Динаміка валових витрат. Структура валових витрат. Характеристика елементів валових витрат. Основна заробітна плата і додаткова заробітна плата. Функції оплати праці та їх реалізація. Залежність оплати праці від кінцевих результатів діяльності.

Зміст і методика обчислення кошторису виробництва. Калькулювання та його місце в економічних розрахунках. Типова номенклатура калькуляційних статей витрат для підприємств різних галузей. Методика обчислення окремих статей калькуляції. Прогнозування собівартості нових виробів.

Методи ціноутворення. Ціноутворення в умовах досконалої та недосконалої конкуренції. Ціноутворення на новий продукт. Цінова дискримінація. Визначення оптимальної величини партії товарів, які необхідно закупити торговому підприємству. Визначення оптимальної величини серії виробничої продукції. Метод зворотньої калькуляції.

Дохід підприємства. Прибуток підприємства. Ефект та ефективність діяльності підприємства: сутність, показники.

Питання до розділу 4 :

1. Сутність і напрями діяльності підприємства.
2. Класифікація підприємств та їх об'єднань: типи та види.
3. Функції та методи управління підприємством. Типи організаційних структур управління та фактори їх розвитку.
4. Підприємництво як предмет правового регулювання. Правові форми впливу на господарську діяльність.
5. Правова основа функціонування підприємства: закони та нормативні акти України, статут підприємства, колективний договір.
6. Нормативно-правове забезпечення функціонування підприємства.
7. Методи (засоби) державного регулювання господарської діяльності. Обмеження підприємницької діяльності. Ліцензування та патентування підприємницької діяльності.
8. Реорганізація та ліквідація суб'єкта господарювання. Реструктуризація підприємства.
9. Правовий режим майна суб'єктів господарювання. Право господарського відання та право оперативного управління. Право інтелектуальної власності у господарських відносинах.
10. Види господарських зобов'язань та договорів. Укладання, зміни та припинення господарських договорів. Принципи виконання господарського зобов'язання.
11. Принципи та підстави господарської відповідальності. Порядок реалізації господарської відповідальності.
12. Антиконтурентні узгоджені дії: поняття та прояви. Концентрація суб'єктів господарювання. Поняття та прояви недобросовісної конкуренції.
13. Відповідальність за порушення законодавства про захист економічної конкуренції: види санкцій, механізм та органи застосування.
14. Система органів з захисту прав суб'єктів господарювання.
15. Загальна характеристика продукції, її класифікація та вимірники обсягу, номенклатура та асортимент, життєвий цикл, конкурентоспроможність, якість, стандартизація, сертифікація.
16. Виробнича, техніко-технологічна та соціальна структура підприємства: сутність, складові та показники.
17. Форми організації виробництва на підприємстві.
18. Планування діяльності підприємства: сутність та система планів. Бізнес-план та його структура.
19. Економіко-математичне моделювання економічних процесів на підприємстві. Класифікація моделей та етапи побудови.
20. Кореляційний і лінійний зв'язок показників: суть та критерії оцінювання статистичної значущості.
21. Основні та оборотні виробничі фонди підприємства: сутність, структура, показники ефективності використання.

22. Нематеріальні ресурси та нематеріальні активи: сутність, види та амортизація.
23. Інвестиційна та інноваційна діяльність підприємства: сутність та особливості.
24. Витрати та собівартість продукції: сутність та структура. Калькуляція та кошторис витрат.
25. Ціна продукції: сутність, функції, різновиди. Методи ціноутворення.
26. Дохід та прибуток підприємства. Ефективність діяльності підприємства.
27. Персонал підприємства та його мотивація: сутність та методи.
28. Заробітна плата: сутність, форми та роль у мотивації працівників підприємства.
29. Соціально-трудова відносина на підприємстві: сутність та суб'єкти.
30. Організація та проведення комплексного економічного аналізу підприємства.

Література:

1. [Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. N 436-IV. \(зі змінами і доповненнями\).](#)
2. [Кодекс Законів про працю України.](#)
3. [Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. \(зі змінами і доповненнями\).](#)
4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. (зі змінами і доповненнями).
5. [Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII \(зі змінами\).](#)
6. [Про інноваційну діяльність : Закон України від 4 липня 2002 р. № 40-IV. \(зі змінами і доповненнями\).](#)
7. [Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР \(зі змінами і доповненнями\).](#)
8. [Бойчик І. М Економіка підприємства: підручник. / І. М.Бойчик. К.: Кондор, 2016. 378 с.](#)
9. Гельман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства. Центр навчальної літератури, 2019. 488 с.
10. [Гонтарева І. В. Підприємництво : підручник. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2021. 392 с.](#)
11. Данілович-Кропивницька М., Канцір І. Бізнес-економіка. Львів: Львівська політехніка, 2021. 248 с.
12. [Економіка і бізнес: підручник / за ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника, д.е.н., проф. О. І. Карінцевої. Суми: Університетська книга, 2021. 316 с.](#)
13. Економіка підприємства / Л. Л. Лазебник, В. В. Гурочкіна, Л. В. Слюсарева та ін. ; за заг. ред. Л. Л. Лазебник. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 426 с.

14. Економіка підприємства: підручник : у 3 ч. Ч. 1 / А. А. Мазаракі, Г. В. Блакита, Г. В. Ситник та ін. ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2022. 432 с
15. [Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. Л. Г. Ліпич. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 767 с.](#)
16. Економіка підприємства : навч. посіб. / Нац. ун-т "Києво-Могилян. акад." ; уклад.: Н. В. Романченко, Т. В. Кожемякіна, К. В. Пічик. Київ : НаУКМА, 2018. 302 с.
17. [Колот А. М. Створення власного бізнесу \[Електронний ресурс\]: навч. посібник / А. М. Колот, Г. О. Швиданенко, та ін. К. : КНЕУ, 2017. 311 с.](#)
18. Кузьмін В. М. Економіка підприємства та управлінська економіка : практикум. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2019. 51 с.
19. Лисак О., Андреева Л., Болтянська Л. Економіка підприємства. Навч. посібн. Мелітополь: Люкс, 2020. 272 с.
20. Петрович Й. М. Економіка і фінанси підприємств: підручник. Львів. 2014. 408 с.
21. [Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності : навчальний посібник. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2021. 164 с.](#)
22. Правове регулювання економічної системи: інституції, правила, процедури. За ред. М. Савчина. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 830 с.
23. Рибчук А. В. Економічний аналіз: теорія і практика : навчально-методичний посібник / за ред. Рибчук А. В. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 219 с.
24. [Хомко Л. В., Кульгавець Х. Ю. Правове регулювання підприємницької діяльності: навчальний посібник / Л. В. Хомко, Х. Ю. Кульгавець. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 424 с](#)
25. [Черниш С. С. Економічний аналіз: навч. посібник. К.: ЦНЛ, 2019. 312 с.](#)

Розділ 5. Міжнародна економіка та закономірності світового господарства

Тема 32. Економічні основи світового господарства

Суть і структура світового господарства. Еволюція світового господарства та етапи його розвитку. Міжнародний поділ праці, спеціалізація, кооперація. Міжнародна спеціалізація країн та регіонів. Економічна ефективність міжнародного поділу праці. Інтернаціоналізація господарських відносин. Поняття середовища міжнародної економіки, його структуризація й особливості.

Класифікація країн та їх роль у світовій економіці: розвинені країни, країни, що розвиваються, країни з перехідною економікою. Нові індустріальні країни.

Міжнародна економічна система та її структура. Міжнародні економічні

відносини. Міжнародні економічні відносини як головний інструмент глобалізації економічних процесів. Суб'єкти, об'єкти, форми, структурні рівні міжнародних економічних відносин.

Основні форми зовнішньоекономічних відносин країн. Особливості сучасних зовнішньоекономічних відносин країн.

Глобалізація як закономірність розвитку світової економіки. Основні етапи економічної глобалізації. Причини та основні ознаки глобалізації. Суперечливість глобалізаційного процесу. Глобальні проблеми та шляхи їх вирішення.

Тема 33. Міжнародна торгівля як форма міжнародних економічних відносин

Сутність, причини чинники та показники розвитку міжнародної торгівлі. Теорії міжнародної торгівлі. Теорія абсолютних переваг А. Сміта. Теорія порівняльних переваг Д. Рікардо. Теорія факторів виробництва Гекшера-Оліна. Теорія технологічного розвитку М. Познера. Теорія життєвого циклу Р. Вернона. Теорія ефекту масштабу. Теорія конкурентних переваг М. Портера.

Зовнішньоторговельна політика та її види. Лібералізм та протекціонізм у міжнародній торгівлі. Методи регулювання міжнародної торгівлі: тарифні та нетарифні. Міжнародні організації регулювання зовнішньої торгівлі.

Торгівельний баланс та його структура.

Торгівельний баланс України. Інституціональні та економіко-правові засади зовнішньоекономічної політики України. Економіко-правові основи відносин українських підприємницьких структур із світовим ринком. Зовнішньоторговельна політика України і СОТ.

Тема 34. Міжнародний рух факторів виробництва

Міжнародний рух капіталу: сутність, причини, фактори, форми, наслідки. Підприємницький та позичковий капітал. Прямі іноземні інвестиції. Портфельні інвестиції. Транснаціональна корпорація: сутність та роль у світовій економіці. Міжнародний кредит. Міжнародний ринок цінних паперів.

Міжнародна міграція робочої сили: сутність, причини, форми, види. Основні центри міжнародної трудової міграції. Соціально-економічні наслідки міграції робочої сили. Міжнародна організація праці та регулювання процесів міжнародної трудової міграції.

Міжнародне науково-технічне співробітництво: сутність, передумови, форми.

Напрями, форми, ефективність інтеграції України до світового ринку факторів виробництва, фактори конкурентоспроможності у світовому господарстві.

Тема 35. Міжнародні валютно-фінансові відносини

Характеристика світової фінансової системи. Міжнародні фінансові потоки. Світовий фінансовий ринок. Розвиток світової фінансової системи. Міжнародний ринок цінних паперів, титулів власності, облігацій, фінансових деривативів. Міжнародні фінансові організації.

Міжнародні валютно-фінансові відносини: сутність та структура. Валюта та її види. Валютних курс та його види. Номінальний і реальний валютний курс. Види валютних курсів. Попит на валюту і пропозиція валюти. Рівноважний валютний курс. Світовий валютний ринок.

Міжнародна валютна система та її еволюція. Резервні валюти. Міжнародні ліквідні активи. Паризька міжнародна валютна система. Золотий стандарт. Генуезька міжнародна валютна система. Золотодевизний стандарт. Бреттон-Вудська міжнародна валютна система. Регульовано-фіксовані валютні курси. Ямайська (Кінгстонська) міжнародна валютна система. Система вільного плавання валют та його різновиди.

Міжнародні валютно-фінансові організації та регулювання міжнародних валютно-фінансових відносин.

Платіжний баланс країни: поняття, структура, валютна політика.

Україна у міжнародних валютно-фінансових відносинах: економіко-правові засади, структура платіжного балансу, пріоритети валютно-фінансової політики.

Тема 36. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Поняття, види та суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності. Заходи тарифного та нетарифного регулювання ЗЕД. Ліцензування та квотування експортно-імпорتنих операцій. Форма та зміст зовнішньоекономічних контрактів. Базисні умови договорів поставки у ЗЕД згідно з правилами Інкотермс. Основні форми розрахунків та механізм валютних обмежень у сфері ЗЕД. Санкції за правопорушення у сфері ЗЕД.

Тема 37. Міжнародна економічна інтеграція

Міжнародна економічна інтеграція: суть та передумови. Регіональна економічна інтеграція та її специфіка. Етапи розвитку регіональної економічної інтеграції. Форми економічної інтеграції. Зона вільної торгівлі. Митний союз. Спільний ринок. Економічний союз. Три основних шляхи міжнародної економічної інтеграції: формування міждержавних угод; укладання інтеграційних угод на рівні державних органів; приєднання країн до діяльності існуючих інтеграційних угруповань. Міжнародні інтеграційні економічні угруповання та їх роль у світовій економіці.

Україна в світових інтеграційних процесах. Передумови інтеграції України у світове господарство. Пріоритетні напрями геополітичної та галузевої орієнтації України.

Питання до Розділу 5:

1. Світове господарство: сутність, структура і етапи його розвитку.
2. Країни з розвинутою економікою та їх роль у світовому господарстві.
3. Країни з перехідною економікою та їх особливості.
4. Країни, що розвиваються, та специфіка їх розвитку на сучасному етапі.
5. Нові індустріальні країни: особливості їх соціально-економічного розвитку.
6. Міжнародний поділ праці, спеціалізація та кооперація. Інтернаціоналізація господарських відносин.
7. Міжнародна економічна система та міжнародні економічні відносини: сутність та структура.
8. Глобалізація як закономірність розвитку світової економіки: передумови, основні етапи, причини та основні ознаки, суперечності.
9. Міжнародна торгівля як форма міжнародних економічних відносин: теорії, структура, методи та інституційні основи наддержавного регулювання.
10. Зовнішньоторговельна діяльність України: пріоритети, інституційні та економіко-правові засади, структура торговельного балансу.
11. Поняття, види та суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності. Загальні вимоги щодо здійснення зовнішньоекономічної діяльності.
12. Заходи тарифного та нетарифного регулювання ЗЕД. Антидемпінгові, компенсаційні та спеціальні заходи у сфері ЗЕД.
13. Базисні умови зовнішньоекономічних контрактів купівлі-продажу згідно ІНКОТЕРМС: поняття та групи.
14. Механізм державного примусу для повернення в Україну валютної виручки від реалізації зовнішньоекономічних контрактів.
15. Санкції за порушення законодавства про зовнішньоекономічну діяльність.
16. Світова організація торгівлі та її роль у регулюванні міжнародної торгівлі.
17. Міжнародний рух капіталу: сутність, чинники, форми, соціально-економічні наслідки.
18. Міжнародна міграція робочої сили: сутність, причини, види, соціально-економічні наслідки.
19. Міжнародне науково-технічне співробітництво: сутність, передумови, форми.
20. Напрями, форми, ефективність інтеграції України до світового ринку факторів виробництва, фактори конкурентоспроможності у світовому господарстві.
21. Міжнародні валютно-фінансові відносини: сутність, структура, глобальний валютний ринок. Міжнародна валютна система: структура, етапи розвитку.
22. Міжнародні валютно-фінансові організації та їх роль у регулюванні міжнародних валютно-фінансових відносин.

23. Україна у міжнародних валютно-фінансових відносинах: економіко-правові засади, структура платіжного балансу, пріоритети валютно-фінансової політики.
24. Міжнародна економічна інтеграція: суть, передумови, форми.
25. Україна в світових інтеграційних процесах: передумови інтеграції у світове господарство, передумови та економіко-правові засади, пріоритетні напрями геополітичної та галузевої орієнтації.

Література :

1. [Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР \(зі змінами і доповненнями\).](#)
2. [Про зовнішньоекономічну діяльність.: Закон України від 16.04.1991 № 959-ХІІ \(зі змінами і доповненнями\).](#)
3. [Угода України з Європейським Союзом. Європейським співтовариством з атомної енергії : від 16.09.2014 № 1678-VII.](#)
4. Архієреєв С. І., Волоснікова Н. М., Климова С. О. Міжнародна економіка і міжнародні економічні відносини. Навч. Посіб. Харків: Вид-во І. С. Іванченка, 2019. 233с.
5. Валютні обмеження та курсова політика. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/liberalization>
6. Валютний ринок. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/currency-market>
7. Макуха С. М. Україна в міжнародних економічних відносинах в умовах глобалізації : монографія. С. М. Макуха. Харків : Легас, 2018. 352 с.
8. Механізми та функціонально-структурні інструменти забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в умовах сучасних загроз економічної безпеки : монографія за ред. Васильціва.Т. Г., Лупака Р. Л. Львів : ННБК "АТБ". 2019. 552 с.
9. Міжнародна економіка: термінологічний словник. А. О. Старостіна, О. Л. Канищенко, О. Ю. Кузьома та ін. За заг. ред. А. О. Старостіної. Київ: «НВП «Інтерсервіс», 2017. 250 с.
10. Міжнародні економічні відносини: навчальний посібник / за редС. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса : ОНУ, 2015. 304 с.
11. [Міжнародні економічні відносини та світова політика. Частина 1: Навчальний посібник / Лютак О.М., Баула О.В., Галазюк Н.М., Зелінська О.М., Корольчук Л.В., Кравчук П.Я., Урбан О.А., Полянська Т.О. Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2022. 324 с.](#)
12. [Міжнародна економіка: підруч. / С. О. Гуткевич, М. Д.Корінько, Ю. М.Сафонов. 3-є вид., перероблене та доповнене. Вид-во «Діса Плюс», 2021. 428 с.](#)
13. Перерва П. Г., Максименко Я. А., Климова С. О., Сокол К. М., Гарник Л. П. Міжнародна економіка: основні поняття: навчально-методичний

- посібник Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». Харків : НТУ «ХПІ», 2020. 39 с
14. [Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності : навчальний посібник. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2021. 164 с.](#)
  15. Правове регулювання економічної системи: інституції, правила, процедури. За ред. М. Савчина. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 830 с.
  16. Рокоча В. В., Одягайло Б. М., Тереків В. І. Геоелекономіка та глобальні стратегії українського бізнесу (антикризовий аспект). Київ: Університет економіки та права «Крок», 2017. 352 с.
  17. Рогач О., Намонюк В., Підчоса О. Глобальна економіка: навчальний посібник. Київ: ІМВ КНУ, 2020, 171 с.
  18. [Сучасна міжнародна економіка : підручник / \[О. О. Алсуф'єва та ін.\] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. Тарасевича В. М. Дніпро : Економіка, 2019. 386 с.](#)

РОЗДІЛ III

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНОМУ ЕКЗАМЕНІ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ

При виставленні підсумкової оцінки за кваліфікаційний іспит за спеціальністю Екзаменаційна комісія використовує шкалу оцінювання за 100-бальною шкалою, ECTS та національною шкалою наступним чином (табл. 1):

Таблиця 1

Шкала оцінювання знань на кваліфікаційному екзамені за спеціальністю

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
85 – 89	B	добре
75 – 84	C	
70 – 74	D	задовільно
60 – 69	E	
0 – 59	FX	незадовільно

Виконання всіх екзаменаційних завдань (відповіді на всі питання білету) з кваліфікаційного іспиту є обов'язковим. Незадовільна оцінка з одного з екзаменаційних питань є підставою для виставлення незадовільної оцінки за кваліфікаційний іспит у цілому. Підсумкова оцінка кваліфікаційного іспиту визначається як середня з позитивних оцінок за кожне екзаменаційне питання.

Критерії оцінювання відповідей здобувачів на кваліфікаційному іспиті за спеціальністю:

Відповідь здобувача оцінюється на «відмінно» (90 – 100 / A), якщо вона містить повне, розгорнуте, правильне, обґрунтоване, аргументоване викладення матеріалу; відображає чітко знання відповідних категорій, їх змісту, розуміння їх взаємозв'язку і взаємодії, правильне формулювання тлумачень відповідних понять; свідчить про знання назв і змісту передбачених програмою нормативно-правових актів; містить аналіз змістовного матеріалу, самостійні висновки здобувача, формулювання та аргументацію його точки зору; свідчить про здатність здобувача виявляти причинно-наслідкові зв'язки, вільно використовувати теоретичні знання для аналізу практичного матеріалу, правильно здійснювати розрахунки та пояснювати їх результати; здобувач аргументовано обирає раціональний спосіб виконання практичного завдання, проявляє творчий підхід та критичний аналіз до вирішення завдань; логічно і граматично правильно викладена.

Відповідь здобувача оцінюється на **«добре» (85 – 89 / В)**, якщо вона виявляє загалом високий рівень знань здобувача щодо всієї програми іспиту, обґрунтовано та аргументовано викладена; свідчить про використання нормативної та обов'язкової літератури; демонструє спроможність здобувача застосовувати знання для розв'язання стандартних ситуацій, самостійно аналізу, узагальнення та систематизації навчальної інформації; практично відповідає викладеним вище вимогам, однак містить неточності, або не містить окремих елементів чи ознак, які не є суттєвими для характеристики предмету питання та не впливають істотно на загальну характеристику того чи іншого явища (поняття).

Відповідь здобувача оцінюється на **«добре» (75 – 80 / С)**, якщо вона виявляє загалом достатній рівень знань здобувача щодо всієї програми навчальних дисциплін та практично відповідає викладеним вище вимогам; свідчить про здатність здобувача застосовувати знання для розв'язання стандартних ситуацій, однак, при цьому не містить самостійного аналізу питання, не повністю аргументована, не містить окремих суттєвих елементів для характеристики предмету питання або містить незначні неточності.

Відповідь здобувача оцінюється на **«задовільно» (70 – 74 / D)**, якщо вона свідчить про володіння навчальним матеріалом на репродуктивному рівні; є неповною, не містить усіх необхідних відомостей про предмет питання, є не зовсім правильною, не є аргументованою; свідчить про наявність прогалин у знаннях здобувача і складності з встановленням причино-наслідкових зв'язків; викладена з порушенням логіки подання матеріалу; містить достатньо велику кількість теоретичних помилок; здобувач демонструє елементарні навички виконання практичних завдань, має складності щодо самостійної побудови схеми вирішення розрахункової задачі.

Відповідь здобувача оцінюється на **«задовільно» (60 – 69 / E)**, якщо вона є неповною, не містить усіх необхідних відомостей про предмет питання, є не зовсім правильною: наявні недоліки у розкритті змісту понять, категорій, закономірностей, назв та змісту нормативно-правових актів, нечіткі характеристики відповідних явищ; викладена з істотним порушенням логіки подання матеріалу; містить дуже багато теоретичних помилок; здобувач може використовувати знання лише в стандартних практичних ситуаціях, має нестійкі навички виконання практичних завдань, робить багато суттєвих помилок.

Відповідь здобувача оцінюється на **«незадовільно» (35 – 59 / FХ)**, якщо здобувач відповів на поставлене запитання неправильно, або відповідь не розкриває сутності питання, допущені грубі змістовні помилки, які свідчать про безсистемність та поверховість знань у здобувача, невміння сформулювати свою думку та викласти її в логічній послідовності; у здобувача відсутні сформовані уміння та навички.

Відповідь здобувача оцінюється на «незадовільно» (0 – 34 / F), якщо здобувач не відповів на поставлене запитання взагалі, або відповідь є неправильною з такими помилками, що свідчать про відсутність знань у здобувача, незнання основних положень предметної галузі спеціальності.

РОЗДІЛ IV
ПЕРЕЛІК НОРАМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ, НА ЯКИХ БАЗУЄТЬСЯ
ПРОГРАМА КОМПЛЕКСНОГО ІСПИТУ

1. [Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII \(зі змінами і доповненнями\).](#)
2. [Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII \(зі змінами і доповненнями\)](#)
3. [Стандарт вищої освіти України: перший \(бакалаврський\) рівень, галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність: 051 «Економіка». Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 13.11.2018 р. № 1244.](#)
4. [Освітньо-професійна програма «Економіка та правове регулювання бізнесу» першого \(бакалаврського\) рівня вищої освіти за спеціальністю 051 – Економіка галузі знань «Соціальні та поведінкові науки».](#)
5. [Положення про організацію освітнього процесу в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова \(редакція 2022 року\)](#)
6. [Положення про організацію і проведення контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти Одеського національного університету імені І.І. Мечникова \(редакція 2022 року\)](#)
7. [Положення про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова \(редакція 2022 року\)](#)
8. [Кодекс академічної доброчесності учасників освітнього процесу Одеського національного університету імені І. І. Мечникова](#)
9. [Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату у освітній та науково дослідній роботі учасників освітнього процесу та науковців Одеського національного університету імені І.І. Мечникова \(редакція 2021 року\)](#)